

Svobodová, Iva

Číslovky - numeralia

In: Svobodová, Iva. *Morfologie současného portugalského jazyka. I, Slovní druhy neslovesné*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 142-156

ISBN 978-80-210-7007-3; ISBN 978-80-210-7010-3 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130721>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

8. ČÍSLOVKY - NUMERALIA

8.1. Obecná charakteristika číslovek

Číslovky jsou řazeny k tzv. amplifikátorům - kvantifikátorům. „Jde o slovní druhy nástavbové, které se sémanticky i morfologicky opírají o některé slovní druhy. Číslovky jsou slovnědruhovým prostředkem postihování kvantity, a to přímo jejím pojmenováním formovaným adjektivně, substantivně nebo adverbialně.“³⁵⁴

Kvantitativnost však mohou vyjádřit i některé jiné slovní druhy, jako například měrová adverbia, nečíslková substantiva, která mají význam neurčité kvantity (*quantidade, multidão*), měrová substantiva (jako je: *um quilo, um litro* a v přeneseném významu také *um copo* „pohár“, *uma garrafa* „láhev“, *uma cuba* „nádrž“). Patří sem také substantiva hromadná: *o povo, o rebanho, um grupo*, a také podstatná jména, jež jsou ve svém vzniku přímo motivovaná číslovkami, jako je *o cinco* „pětka“, *o zero* „nula“, *dezena* „desítka“ *muito* „mnoho“, která však za číslovky ve vlastním slova smyslu nepovažujeme. Podobně bychom mohli mezi kvantifikátory zařadit nečíslková adjektiva *multilateral* „mnohostranný“, *multiforme* „mnohotvarý“, *múltiplo* „mnohonásobný“, *plural* „množný“, *pluridimensional* „mnohorozměrový“, *singular* „jednotný, jedinečný“, apod. I některá slovesa mohou vyjadřovat kvantitu: *multiplicar* „mnohonásobit“, *dividir* „dělit“, *copiar* „okopírovat“, „*duplicar*“ zdvojnásobit, apod.

8.2. Sémantická klasifikace číslovek³⁵⁵

Sémantická charakteristika číslovek je založena na „lexikálním postižení tematické kategorie *kvantovosti*“. Mezi ontologickou podstatou číslovkových významů a jejich jazykovým ztvárněním však není vždy vztah přímé souvislosti. B. Zavadil hovoří o „asymetrii“: „Prvním takovým asymetrickým vztahem je už to, že ontologicky je *kvantovost* především příznakem substancí (eventuálně i procesů), proto by její postižení mělo být v symetrickém odrazu vázáno v zásadě na pojmenování adjektivní (případně adverbialní) povahy.“³⁵⁶

354 Zavadil, Čermák (2010:345).

355 Zavadil, Čermák (2010: 346).

356 Tamtéž.

Podle toho, jak je ontologická *kvantovost* jazykově stylizována v číslovkových významech, můžeme číslovky klasifikovat do pěti významových skupin.

1. **číslovky základní** „numerais cardinais“ – pojmenovávají numericky (číselně) pojatý prostý počet substancí: *cinco* „5“, *dezasete* „17“, *noventa e nove* „99“;
2. **číslovky řadové** „numerais ordinais“ - pojmenovávají numericky pojaté pořadí substancí: *primeiro* „první“, *sétimo* „sedmý“;
3. **číslovky násobné** „numerais multiplicativos“ – pojmenovávají numericky pojatou násobenost obsahu substancí: *duplo* „dvojnásobek“, *triplo* „trojnásobek“, *quadruplo* „čtyřnásobek“, *quíntuplo* „pětinásobek“;
4. **číslovky dílové** „numerais fraccionários“ - pojmenovávají číselně vyjádřenou část nějakého celku: *um terço* „jedna třetina“, *três quintos* „tři pětiny“;
5. **číslovky skupinové** „numerais coletivos“³⁵⁷ – pojmenovávají substantivně pojatý počet číselným udáním početnosti souboru jednotlivin, případně implikují i přibližnost: *um trio* „trio“, *um milhar* „tisícovka“;

Kromě těchto pěti druhů číslovek dříve existovaly také **číslovky podílné** „numerais distributivos“ pojmenovávající různá množství substance v rovnoměrném vztahu k substancí jiné: *sendos*, *sendas* „po jednom, po jedné.“³⁵⁸ My zařazujeme do této kapitoly také číslovky skupinové a neurčité.

8.3. Základní číslovky

Co do struktury mohou být základní číslovky morfologicky amorfní, tedy jednovýchodná (nekongruují ani v rodě ani v čísle) nebo bimorfní (obsahují tedy exponenty shody v rodě a čísle se substantivem). Chovají se stejně jako adjektiva, která s podstatným jménem tvoří jednotný celek a kongruuje s ním v rodě i v čísle.³⁵⁹

1	<i>um/uma</i>
2	<i>dois/duas</i>
3	<i>três</i>
4	<i>quatro</i>

357 Podle starého pravopisu: *colectivos*.

358 Tamtéž.

359 Tamtéž.

5	<i>cinco</i>
6	<i>seis</i>
7	<i>sete</i>
8	<i>oito</i>
9	<i>nove</i>
10	<i>dez</i>
11	<i>onze</i>
12	<i>doze</i>
13	<i>treze</i>
14	<i>catorze/quatorze(br.)</i>
15	<i>quinze</i>
16	<i>dezassex</i>
17	<i>dezassete</i>
18	<i>dezoito</i>
19	<i>dezanove</i>
20	<i>vinte</i>
21	<i>vinte e um</i>
22	<i>vinte e dois</i>
30	<i>trinta</i>
40	<i>quarenta</i>
50	<i>cinquenta</i>
60	<i>sessenta</i>
70	<i>setenta</i>
80	<i>oitenta</i>
90	<i>noventa</i>
100	<i>cem/cento</i>
101	<i>cento e um/ cento e uma</i>
200	<i>duzentos,-as</i>
300	<i>trezentos,-as</i>
400	<i>quatrocentos,-as</i>
500	<i>quinhentos,-as</i>
600	<i>seiscentos,-as</i>

700	<i>setecentos,-as</i>
800	<i>oitocentos,-as</i>
900	<i>novecentos,-as</i>
1000	<i>mil</i>
1001	<i>mil e um/ mil e uma</i>
1200	<i>mil e duzentos, mil e duzentas</i>

K bimorfním číslovkám v současné portugalštině patří číslovky **1,2**, a číslovky **od 200 do 900**.

V portugalštině evropské se používá pro číslovku **14** tvaru *catorze*, v brazilské portugalštině pak tvaru *quatorze*.

Číslovka **um, uma**, se může vyskytnout i ve tvarech plurálu, když pojmenování počítaného předmětu patří mezi pluralia tantum: *umas calças* „jedny kalhoty“. Čeština má pro takové případy celé zvláštní paradigmatické soubory tzv. číslovek souborových: *jedny, dvoje troje, čtyry, paterý* apod. Portugalština souborné číslovky nemá a používá pro pluralia tantum základní číslovky: *dois fósforos* „dvoje zápalky“, *quatro calças* „čtyry kalhoty“, apod.

Číslovky pojmenovávající řádově stovky si uchovávají kongruenční dvojvýchodnou povahu i tehdy, když za nimi stojí jakákoli jiná číslovka adjektivního charakteru udávající řád nižší nebo vyšší, s nímž pojmenování stovek vytváří tzv. **komplexní číslovkový výraz**.³⁶⁰ V portugalštině platí, že v komplexním číslovkovém výrazu se klade mezi desítkami a jednotkami, stovkami a desítkami, stovkami a jednotkami spojka „e“: U číslovek 21-29 splývá tato spojka ve výslovnosti s koncovým *e* číslovky *vinte*: *vinte e um* [vitiũ].³⁶¹

Pro číslovku **sto** existují v portugalštině dva tvary, oba neměnné v rodě: **cem a cento**. S desítkami a jednotkami se pak spojují pomocí spojky „e“. Tvaru *cento* se používá, následuje-li číslovka nižší než sto, např. *cento e trinta* 130, *cento e dois* 102. Tvar *cem* se klade naopak tehdy, následuje-li číslovka vyšší než sto nebo podstatné jméno: *cem mil* 100 000, *cem homens* „sto mužů“, *cem crianças* „sto dětí“, *cem vezes* „stokrát“, *prédio número cem* „budova číslo 100“.³⁶²

Rovněž při počítání a v samostatném postavení se klade *cem*: *noventa e oito*, *noventa e nove*, *cem*, *centro e um*....98, 99, 100, 101.

360 Zavadil, Čermák (2010:348).

361 Z. Hampl (1972:187)

362 Tamtéž.

Číslovka **1000** (portugalsky *mil*) se nemění v ženském rodě ani v množném čísle: *mil euros* „1000 euro“, *mil vezes* „tisíckrát“, *duas mil coroas* „dva tisíce korun“. S jednotkami, desítkami nebo rovnými stovkami se spojuje spojkou *e*: *1011 mil e onze*, *1100 mil e cem*, *1001 mil e um*, ale *1111 mil cento e onze*. Tvar „*milhar*“ znamená „tisíce, tisícovky“ a spojuje se s předložkou *de*: *milhares de soldados* „tisíce vojáků“, *milhares de cidadãos* „tisíce občanů.“³⁶³

Číslovky *milhão*, *bilhão* /*bilião*, *trilhão*/*trilião* jsou podstatná jména, tvoří tedy množné číslo: *milhões*, *bilhões*, *trilhões*. S počítaným předmětem se pojí pomocí předložky *de*: *cem milhões de coroas* „sto milionů korun“. Význam číslovky *bilião* byl závazně stanoven dohodou mezi několika zeměmi, která byla výsledkem „Deváté konference jednotek míry a váhy“ (12-21. října 1948), na níž bylo zastoupeno také Portugalsko. Princip této dohody spočívá v tzv. pravidlu N, podle něhož v Portugalsku má platit následující systém:

1 000 000 = *milhão*

1 000 000 000 000 = *bilião*

1 000 000 000 000 000 000 = *trilião*

1 000 000 000 000 000 000 000 000 = *quadrilião*

1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 = *quintilião*

1 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000 = *sextilião*

Toto však platí jen pro evropské země, nikoli pro Brazílii či Spojené Státy Americké, což vede často ke zmatečným a dvojznačným interpretacím číselných údajů. V Brazílii totiž platí následující pořadí:

363 Tamtéž.

1 000 000 = *milhão*

1 000 000 000 = *bilião*

1 000 000 000 000 = *trilião*

1 000 000 000 000 000 = *quadrilião*

Zvláštním případem jsou také číslovky numerické. Jsou to společensky ustálené tvary základních číslovek, používané pro abstraktní pojmenování počtu nevztáženého k pojmenování počítaných substancí (například při počítání na prstech).³⁶⁴ U dvojvýchoďných číslovek dává portugalština přednost bezpříznakovému mužskému rodu: *zero, um, dois, três*, apod.

V portugalštině se základních číslovek užívá pro vyjádření základních početních úkonů: sčítání, odčítání, násobení, dělení, umocňování, odmocňování³⁶⁵.

- sčítání (*adição, soma*): $3+8=11$: *três mais oito são onze / é igual a onze*;
- odčítání (*subtração*): $9-4=5$: *nove menos quatro são cinco/é igual a cinco*;
- násobení (*multiplicação*): $3.3=9$: *três vezes três são nove/três por três são nove, três multiplicado por três são nove*;
- dělení (*divisão*): $9:3=3$: *nove dividido por três são três*;
- umocňování (*elevação a potência*): *šest na druhou: seis elevado à segunda potência/ao quadrado; šest na třetí: seis elevado ao cubo; šest na čtvrtou: seis elevado à quarta potência*;
- odmocňování (*extração de raízes*): *druhá odmocnina z 36 je 6: a raiz quadrada de 36 é 6; třetí odmocnina z 216 je 6: a raiz cúbica de 216 – treti odmocnina z 216, atd.*

Mimo to se používá číslovek základních v letopočtech: *no século XX „ve 20. století“, „em dois mil e treze „v roce 2013“*; v datech: *Estamos a quatro de julho*³⁶⁶ „Dnes je čtvrtého července.“; *Hoje é três de outubro*³⁶⁷. „Dnes je třetího října.“; *no dia um de janeiro*³⁶⁸/*primeiro de janeiro „prvního ledna“*.

Numerických cifer se používá také při označování stránek, oddílů, kapitol, cvičení, atd.: *página 23 „strana 23“*; *„capítulo II „kapitola II“*; *secção 3.1 „kapitola 3.1.“*; *exercício número 2 „cvičení 2“*; *a lição 21 „lekce 21“*; *o tomo vinte „dvacátý svazek“*.

Také se objevují v udávání panovníků a papežů od 11 výše: *Luís XIV „Ludvík XIV“*; *João XXIII „Jan XXIII“*. Do čísla 11 se používají řadové číslovky.

364 Zavadil, Čermák (2010: 346).

365 Z. Hampl (1972:189)

366 Podle starého pravopisu: *Julho*.

367 Podle starého pravopisu: *Outubro*.

368 Podle starého pravopisu: *Janeiro*.

8.4. Číslovky řadové

Základní sémantickou funkcí řadových číslovek (*numerais ordinais*) je „numericky (číselně) pojmenovávat pořadí substancí.“³⁶⁹ Ke každé číslovce základní existuje v portugalštině odpovídající číslovka řadová (výjimkou je pouze **nulo/zero**, kde stejně jako ve španělštině „funkci řadové číslovky plní postponovaná číslovka základní“³⁷⁰: *os conhecimentos zero* „nulové znalosti“, *o quilómetro zero* „nultý kilometr“).

Všechny řadové číslovky v portugalštině mají povahu tetramorfních adjektiv, shodují se v rodě a v čísle s pojmenováním příslušné substance.

1	<i>primeiro,-a</i>
2	<i>segundo,-a</i>
3	<i>terceiro,-a</i>
4	<i>quarto,-a</i>
5	<i>quinto,-a</i>
6	<i>sexto,-a</i>
7	<i>sétimo,-a (dříve psáno séptimo)</i>
8	<i>oitavo,-a</i>
9	<i>nono/noveno,-a</i>
10	<i>décimo,-a</i>
11	<i>undécimo,-a/décimo,-a primeiro,-a</i>
12	<i>duodécimo,-a/décimo,-a segundo,-a</i>
13	<i>terciodécimo,-a/décimo,-a terceiro,-a</i>
14	<i>décimo,-a quarto,-a</i>
15	<i>décimo,-a quinto,-a</i>
16	<i>décimo,-a sexto,-a</i>
17	<i>décimo,-a sétimo,-a</i>
18	<i>décimo,-a oitavo,-a</i>
19	<i>décimo,-a nono,-a</i>
20	<i>vigésimo</i>
21	<i>vigésimo-a primeiro,-a</i>

369 B. Zavadil, P. Čermák (2010:352).

370

22	<i>vigésimo,-a segundo,-a</i>
30	<i>trigésimo,-a</i>
40	<i>quadragésimo,-a</i>
50	<i>quinguagésimo,-a</i>
60	<i>sexagésimo,-a</i>
70	<i>septuagésimo,-a</i>
80	<i>octogésimo,-a</i>
90	<i>nonagésimo,-a</i>
100	<i>centésimo,-a</i>
101	<i>centésimo,-a primeiro,-a</i>
200	<i>ducentésimo,-a</i>
300	<i>tricentésimo,-a</i>
400	<i>quadringentésimo,-a</i>
500	<i>quingentésimo,-a</i>
600	<i>sexcentésimo,-a</i>
700	<i>septingentésimo,-a</i>
800	<i>octingentésimo,-a</i>
900	<i>nonagentésimo,-a</i>
1000	<i>milésimo,-a</i>
1001	<i>milésimo,-a primeiro,-a</i>
1200	<i>milésimo,-a ducentésimo,-a</i>
2000	<i>segundo milésimo</i>
10 000	<i>décimo milésimo</i>
1 000 000	<i>milionésimo,-a</i>

Řadové číslovky zpravidla stojí s určitým členem, případně některým ze zájmen, někdy i s členem neurčitým. Řadová číslovka *primeiro* v postavení za podstatným jménem má význam také „prvotní, původní“; *um primeiro* s neurčitým členem může mít také význam „přední“.³⁷¹

371 Z.Hampl (1972:194).

S řadovými číslovkami pro desítky a jednotky mohou řadové stovky vytvářet komplexní číslovkové výrazy,³⁷² například *quadragésimo vigésimo primeiro* „čtyřstý dvacátý první“.

V dnešní době převažuje používání základních číslovek, zejména jde-li o rozsáhlejší komplexní číslovkové výrazy.

Vedle toho má portugalština tvary číslovek odvozených od základních číslovek, jimiž se pojmenovávají období zahrnující příslušný počet let a k nim také existují příslušná adjektiva:

<i>biénio</i>	<i>dvouletí</i>	<i>bienal</i>	<i>dvouletý</i>
<i>triénio</i>	<i>tříletí</i>	<i>trienal</i>	<i>tříletý</i>
<i>quatriénio/ quadriénio</i>	<i>čtyřletí</i>	<i>quatrienal</i>	<i>čtyřletý</i>
<i>quinquénio</i>	<i>pětiletí</i>	<i>quinquenal</i>	<i>pětiletý</i>
<i>sexénio</i>	<i>šestiletí</i>	<i>sexenal</i>	<i>šestiletý</i>
<i>septénio</i>	<i>sedmiletí</i>	<i>septenal</i>	<i>sedmiletý</i>
<i>octénio</i>	<i>osmiletí</i>	<i>x</i>	<i>x</i>

Portugalština také disponuje substantivy pro některá výročí:

<i>centenário</i>	<i>stoleté výročí</i>
<i>cinquentenário</i>	<i>padesátileté výročí</i>
<i>bicentenário</i>	<i>dvousetleté výročí</i>
<i>tricentenário</i>	<i>třísetleté výročí</i>
<i>quadricentenário</i>	<i>čtyřsetleté výročí</i>
<i>quadringentenário</i>	<i>čtyřsetleté výročí</i>
<i>milenário</i>	<i>tisícileté výročí</i>

Mimo to existují relační adjektiva, která se týkají údajů o věku a která lze také substantivizovat:

<i>quadragenário</i>	<i>čtyřcítiletý</i>	<i>o quadragenário</i>	<i>čtyřcátník</i>
<i>quinguenário</i>	<i>padesátiletý</i>	<i>o quinquagenário</i>	<i>padesátník</i>

372 Tamtéž.

<i>sexagenário</i>	<i>šedesátiletý</i>	<i>o sexagenário</i>	<i>šedesátník</i>
<i>septuagenário</i>	<i>sedmdesátiletý</i>	<i>o septuagenário</i>	<i>sedmdesátník</i>
<i>octogenário</i>	<i>osmdesátiletý</i>	<i>o octogenário</i>	<i>osmdesátník</i>
<i>nonagenário</i>	<i>devadesátiletý</i>	<i>o nonagenário</i>	<i>devadesátník</i>
<i>centenário</i>	<i>stoletý</i>	<i>o centenário</i>	<i>stoletý</i>

Všechna tato substantiva a adjektiva s číslovkami etymologicky bezprostředně souvisejí, nicméně za vlastní číslovky je nepovažujeme³⁷³. Spolu s nimi souvisejí i další tvary: *quarentão* – čtyřicátník, *cinquentão* – padesátník, *sessentão* – šedesátník, *oitentão* – osmdesátník.³⁷⁴

Číslovky tvoří také další kompozita: *dual* „duál“, *dualismo* „dualismus“ *dualizar* „zdvojit“, *duatlo* „duatlon“, *dualista* „dualista“, *bicéfalo* „douhlový“, *biceps* „dvouhlový sval“, *bicilíndrico* „dvouválcový“, *bifásico* „dvojfázový“, *bilabial* „obouretný“, *bimotor* „dvoumotorové letadlo“, *binómico* „dvojčlen“, *bipartidário* „bipartijní“, *bípede* „dvounožec“, *bisexual* „bisexuál“, 3 (*tri*) *triáda* „triáda“, *triângulo* „trojúhelník“, *tricéfalo* „trojhlavý“, *tríciclo* „trojkolka“, *tricipito* „triceps“, *triclínico* „trojklonný“, *tricolor* „trojbarevný“, *tricornes* „třírohý“, *tridáctilo* „trojprstý“, *tridente* „trojzubec“, *tridimensional* „trojrozměrný“, *trifásico* „trojfázový“, *trifólio* „trojlístek“, *trilateral* „trojstranný“, *tripartir* „rozdělit na tři části“.

Řadové číslovky *primeiro*, *segundo*, *terceiro*, *quarto*, *quinto* nebo *no primeiro lugar*, *no segundo lugar*, *no terceiro lugar*, *no quarto lugar*, *no quinto lugar* mohou sloužit jako adverbialní markátory s významem *za první, za druhé, za třetí*, atd.³⁷⁵

8.5. Číslovky násobné

Násobné číslovky (portugalsky „numerais multiplicativos“) pojmenovávají určité (numericky) pojatou násobenost obsahu jedné a téže substance. Morfologicky i syntakticky fungují především jako adjektiva, mohu se však také substantivizovat. Svým původem jsou to většinou latinské neologismy.

373 Tamtéž.

374 Ke slovu „sedmdesátník“ a „devadesátník“ jsme nenašli v dostupných lexikografických zdrojích žádný ekvivalent.

375 Tamtéž.

1x	<i>simples</i>
1,5x	<i>sesquiáltero</i>
2x	<i>duplo, dobro</i>
3x	<i>triplo</i>
4x	<i>quádruplo</i>
5x	<i>quíntuplo</i>
6x	<i>sêxtuplo</i>
7x	<i>séptuplo</i>
8x	<i>óctuplo</i>
9x	<i>nónuplo</i>
10x	<i>décuplo</i>
11x	<i>undécuplo</i>
12x	<i>duodécuplo</i>
100x	<i>cêntuplo</i>

Násobnost se vyjadřuje také základní číslovkou a výrazem *tanto*: *três vezes tanto* „tříkrát takový“, *vinte vezes tanto* „dvacetkrát takový“.

8.6. Číslovky dílové

Číslovky dílové (portugalsky „numerais fraccionários“) pojmenovávají číselně vyjádřenou část nějakého celku. V portugalštině jsou substantivní povahy a disponují několika typy výrazových prostředků. Obecně k nim patří vyjadřování dělivosti v podobě zlomků (portugalsky „números fraccionários/fracções/quebrados“), desetinných čísel (portugalsky „números decimais“), procent (port. „percentagem“), případně promile („permilagem“).

Zlomky pojmenovávají číselně pojaté soubory stejně velikých dílů, na něž se rozkládá určitý celek. V portugalštině představují komplexní číslovkové výrazy složené z číslovky základní, jíž se pojmenovává čísel, a číslovky řadové v bezpříznakovém tvaru maskulina, jíž se pojmenovává jmenovatel: *1/5 um quinto*, *2/3 dois terços*. Pro některé jmenovatele existují supletivní tvary: polovina- *metade*, pro jiné tvary morfologické: *um terço-třetina*, *um quarto- čtvrtina*, *um quinto – pětina*, *um sexto – jedna šestina*, *um*

*sétimo*³⁷⁶ – jedna sedmina, *um oitavo* – jedna osmina, *um nono* – jedna devítina, *um décimo-desetina*, *undécimo* – jedenáctina, *duodécimo* – dvanáctina. Pro počet od 11 výše existuje zvláštní derivační sufix *-avos*, který se připojuje k číslovkám základním: *onze avos*, *doze avos*, *treze avos*, *catorze avos*, *quinze avos*, atd.

1	-	40	<i>quarenta avos/quadragésimo</i>
2	<i>meio, metade</i>	50	<i>cinquenta avos/quinquagésimo</i>
3	<i>terço</i>	60	<i>sessenta avos/sexagésimo</i>
4	<i>quarto</i>	70	<i>setenta avos/septuagésimo</i>
5	<i>quinto</i>	80	<i>oitenta avos/octogésimo</i>
6	<i>sexto</i>	90	<i>noventa avos/nonagésimo</i>
7	<i>sétimo</i>	100	<i>cem avos/centésimo</i>
8	<i>oitavo</i>	101	<i>cento e um avos</i>
9	<i>nono</i>	200	<i>duzentos avos</i>
10	<i>décimo</i>	300	<i>trezentos avos</i>
11	<i>undécimo/onze avos</i>	400	<i>quatrocentos avos</i>
12	<i>duodécimo/doze avos</i>	500	<i>quinhentos avos</i>
13	<i>treze avos</i>	600	<i>seiscentos avos</i>
14	<i>catorze avos</i>	700	<i>setecentos avos</i>
15	<i>quinze avos</i>	800	<i>oitocentos avos</i>
16	<i>dezassex avos</i>	900	<i>novecentos avos</i>
17	<i>dezassete avos</i>	1000	<i>mil avos/milésimo</i>
18	<i>dezoito avos</i>	1001	<i>mil e um avos</i>
19	<i>dezanove avos</i>	20	<i>vinte avos/vigésimo</i>
21	<i>vinte e um avos</i>	30	<i>trinta avos/trigésimo</i>

376 Dle starého pravopisu se píše *séptimo*.

Od čtvrtiny výše se může jmenovatel vyjádřit pomocí řadové číslovky v ženském rodě, k níž je připojeno podstatné jméno parte „část“:

1/4	<i>um quarto, a quarta parte</i>
1/6	<i>um sexto; a sexta parte</i>
3/8	<i>três oitavos, três oitavas partes</i>
6/9	<i>seis nonos, seis nonas partes</i>
4/12	<i>quatro duodécimos, quatro duodécimas partes</i>
<i>milióntina</i>	<i>a milionésima parte</i>

Desetinná čísla (números decimais) pojmenovávají na základě přesně vymezené desítkové soustavy díly, na něž se rozkládá nějaký celek. Těmito díly jsou: desetiny, setiny, tisíciny, atd. Matematický zápis obsahuje vždy cifry udávající počet celých, pak desetinnou čárku (*vírgula*) a cifry udávající příslušné díly podle desítkové soustavy. První cifra udává *desetiny* (*décimos/décimas*), druhá *setiny* (*centésimos*), třetí *tisíciny* (*milésimos*), atd.

1,00	<i>um inteiro</i>
0,1	<i>um décimo/uma décima</i>
0,01	<i>um centésimo</i>
0,001	<i>um milésimo/uma milésima</i>
3,5	<i>três vírgula cinco</i>
0,46	<i>zero vírgula quarenta e seis</i>
23,78	<i>vinte e três vírgula setenta e oito</i>

Určování procent a promile

Procenta se v portugalské vyjadřují základní číslovkou a neměnným výrazem **por cento**. Promile se vyjadřuje podobným způsobem, přičemž místo číslovky *cento* se klade číslovka *mil*: 60% sessenta por cento, 20% vinte por cento, 3‰ três por mil.

8.7. Číslovky skupinové

Číslovky skupinové (portugalsky „numerais coletivos“³⁷⁷) pojmenovávají „substantivně pojatý počet v číselném vyjádření, přesněji řečeno, jde tu o soubory o určitém počtu nepojmenovaných jednotlivin – členů, kusů, exemplářů, jednotek, apod. Na rozdíl od číslovek základních, jejich číselné vyjádření často implikuje přibližnost.“³⁷⁸ Tvoření skupinových číslovek je však defektivní, protože neexistují skupinové číslovky pro všechny soubory. *um par* „pár“, *uma dezena* „desítka, asi deset“, *meia dúzia* „půl tuctu“, *dúzia* „tucet“, *uma quinzena* „čtrnáct dní“, apod.

Skupinová pojmenování existují v portugalštině pro počet od 2 do 9, ale se specializovaným významem, který označuje hudební nebo pěvecký soubor o příslušném počtu členů: *duo/dueto*, *trio*, *quarteto*, *quinteto*, *sexteto*, *septeto*, *octeto*, *noneto*. Mimo to existují skupinové číslovky typu: *dezena* „desítka, asi deset“, *vintena* „asi dvacet“, *trintena* „asi třicet“, *quarentena* „asi čtyřicet“, *cinquentena* „asi padesát“, *dúzia* „tucet“, *centena* „asi sto“, *milhar* „tisícovka“, *milheiro* „tisícovka“.

8.8. Neurčité číslovky

Číslovky neurčité (portugalsky „números indefinidos“) pojmenovávají nečíselně relativní množství substancí, které jsou relativní a subjektivní povahy. Totéž numericky vyjádřitelné množství jednou znamená mnoho, jindy málo.³⁷⁹ Patří zde takové výrazy, jako jsou například: *muito* „moc“, *pouco* „málo“, *um pouco* „trochu“, *bastante* „dost“, *demasiado* „příliš“, *mais* „více“, *menos* „méně“, *farto* „dostatek“, *vários* „několik“.

V portugalštině se vyjadřuje malé nebo menší množství substantivním opisem *um pouco de*, *um bocado de*, expresivně pak *um bocadinho de*.³⁸⁰

Sémanticky s neurčitými číslovkami těsně souvisejí **měrová adverbia**, jejichž neohebné tvary je třeba odlišovat od adjektivních ohebných tvarů neurčitých číslovek: *Tem pouco tempo* (neurčitá číslovka) „Má málo času.“; *Trabalha pouco*.“ (měrové adverbium). „Pracuje málo.“³⁸¹

377 Podle starého pravopisu platí tvar *colectivos*.

378 Tamtéž.

379 B. Zavadil, P. Čermák (2010:362)

380 Tamtéž.

381 Tamtéž.

V portugalské gramatice jsou občas *tanto*, *quanto*, *pouco* a *muito* zařazovány do slovního druhu neurčitých zájmen. My se však přikláníme k názoru, že jde o neurčité číslovky zájmenné ukazovací *tanto*, *-a*, *-os*, *-as*; tázací *quanto*, *-a*, *-os*, *-as*; vztažná *tanto* ... *quanto*, úplnostně vymezovací *ambos*, *ambas*, *os dois*, *as duas*, *os três*, *as três*, *os quatro*, *as quatro* ve významu „oba“, „obě“, „všichni tři“, „všechny tři“, „všichni čtyři“, „všechny čtyři“, apod.³⁸²

382 (Zavadil, Čermák.2010:367).